

CARAGIALE ȘI PRESA DIN CAPITALA MOLDOVEI

Dintre ziarele ieșene din vremea lui Caragiale, pentru care orice succes al acestuia, orice prezență a marelui scriitor în capitala Moldovei, inclusiv în cercurile intime, de prieteni de aici, erau consemnate, comentate, elogiute, se remarcă mai ales *Evenimentul*, *Opinia* și *Sara*. La împlinirea a 25 de ani de activitate literară (februarie, 1901), Emil Gârleanu scria indignat în *Evenimentul*:

„Pe Caragiale nu l-au serbat nici 500 de români. Și suntem un milion care am fi putut și ar fi trebuit să slăvim această măreață zi”. (În publicația *Caragiale*, număr unic, apărut cu acest prilej, sunt inserate câteva „răvașe aniversare ieșene”. Printre cei care îl felicitau pe sărbătorit se numărau, cu o formulă des uzitată astăzi, nume cu adevărat sonore: **G.Ibrăileanu**, **Constantin Stere**, dar și simpli iubitori ai operei sale. Astfel, un grup de persoane din Iași trimitea simbolic „genialului maestru o cupă de șampanie de la Bolta rece”).

Un episod aflat sub semnul ludicului și al umorului irezistibil – marca I.L.Caragiale – merită evocat. În numărul din 20 noiembrie 1896, *Sara* publica în pagina a doua o poezie intitulată „Amintire” și semnată Șandernagor (era pseudonimul lui George Ranetti, de care pe Caragiale îl va lega o strânsă prietenie):

„Divina mea bucătăreasă,/ O ungueroaică durdulie,/ Avea un păr ca de mătasă/ Și ochii plini de poezie./ Părea o drăgălașă zină/ Din basme aevea întrupată:/ Spre a-mi găti, cu alba-i mînă/ Cea mai superbă marinată./ «Îndură-te crudelă Roză!/ Fii milostivă și cuminte;/ Voiesc să uit a vieții proză/ În sărutarea ta fierbinte.» // Dar ea ne-ndurătoare, rece,/ Mi-a zis: «La mine am borbât/ Nem larma, altfel mine place/ Ei spui lui Ianoș ce-ntîmplat»// S-a dus infama fără-o vorbă/ Dar mi-a lăsat ca amintire/ În ziua ceea chiar în ciorbă.../ O buclă blondă și subțire!”

Peste câteva zile, la rubrica de joi din *Sara* apare, sub titlul „O scrisoare a lui Caragiale”, un răspuns al acestuia adresat misteriosului Șandernagor: „Ultima ciorbă a bucătăresei dumitale am gustat-o cu multă poftă – era delicioasă. Cu așa feluri de bucate, dacă urmezi înainte, sper să-mi servești un adevărat regal, care să mă dreagă de indigestia ce mi-a produs-o arta culinară a poeților noștri. La pletele lor pesimiste și nepieptănate, prefer suvița ideală și curată a frumoasei d-tale ungueroaice. Înțelegi că, după ciorbă, aștept cu nerăbdare rasolul – pe care probabil ți l-a dat Ianoș și care desigur va fi succulent. Numai, nu-l da rasol, fă-mi-l îngrijit. Al dumitale pasionat gustator, Caragiale. P.S. Rogu-te, onorează-mă cu adevăratul nume al rafinatului gourmet care s-ascunde sub acest oribil și barbar pseudonim (sic!) Șandernagor. Desigur că trebuie să fie un membru corespondent al

Societății Geografice. Atunci mi-aș permite să-l rog să renunțe la Chanternagor și, considerînd înălțimea avîntului său liric, să iscălească Cimboraso sau mai bine Gaurisankor C.”

În iunie 1902, *Evenimentul* consemna depunerea la Teatrul Antoine a traducerii piesei „Năpasta”, sub titlul „Fatale injustice” și apariția în „La Paix” a unui comentariu despre această dramă sub semnătura lui Ivan Svoivid de la revista „Listok” din Sankt Petersburg, care „îl alătură valoric pe Caragiale de Tolstoi, Ibsen, Bjornson și Suderman”. În cursul lunii martie a aceluiași an, ziarul făcea o intensă publicitate spectacolelor cu „Năpasta” pe scena Teatrului Național din Iași. Era perioada când, la Curtea de jurați din jud. Ilfov, se judeca procesul Caion. La 21 martie, *Evenimentul* își informa cititorii: „Entuziasmat de succesul reputat de I.L. Caragiale în procesul contra lui Caion, reporterul aduce la cunoștința publicului ieșean vestea, cu caracter justițiar, că, pe scena unui teatru din Berlin, se montează pentru prima oară o piesă românească și aceasta este tocmai «Năpasta» despre care junele Caion spusese că ar fi plagiată”.

Autoexilat la Berlin, Caragiale comunică permanent cu prietenii din Iași și chiar revine de mai multe ori în mijlocul lor. În numărul său din 25 mai 1907, la puțin timp după marea răscoală (de fapt, un război civil), ziarul ieșean *Opinia* anunța: „Dl. Caragiale care, după cum știți, se află stabilit la Berlin, sosește în Iași astăzi cu expresul de Berlin”. Se precizează că va sta aici „mai multe zile”. A doua zi, sub titlul **Caragiale**, publica un articol în care era criticată dur nepăsarea față de marele scriitor: „... Sînt cîțiva ani de zile de cînd cel mai mare prozator al țării (...) a părăsit țara nu numai cu corpul, dar și cu sufletul, cu talentul, cu dragostea. Căci e un adevăr extraordinar de deplîns: Caragiale pare a fi părăsit odată cu țara – și literatura română, dorul de a crea, de a scrie, lipsind astfel proza română de pana cea mai măiastră, de reprezentantul cel mai glorios din cîți avem astăzi în viață. E oare un act de răzbunare, un semn de dispreț, un gest de dezgust – faptul acesta că un mare scriitor – și Caragiale ar fi fost un scriitor de înaltă valoare în orice țară – întrerupe la un moment dat orice manifestare literară, ca și cum niciodată n-ar fi simțit trebuința sufletească de a-și spune gîndul, simțirea, trebuința de a rîde, de a deplînge, de a compătimi, de a zugrăvi – de a crea, într-un cuvînt? Cine știe! E însă o datorie să mărturisim că acest scriitor superior n-a avut niciodată mulțumirea de a-și vedea talentul răsplătit și neputînd – ca alții – să-și comercializeze arta, coborînd-o la producțiuni după comandă și la creațiuni artificiale (...), iar țara n-a avut nici vremea, nici conștiința

de a se emoționa de plecarea în străinătate a celui mai mare scriitor – tot așa precum astăzi, în toiul alegerilor, prea puțini vor tresări de bucuria întoarcerii lui! Dulce țară!”

Colaborator al ziarului *Opinia*, Caragiale refuză invitația adresată de Asociația studentească „Uniunea” din Iași. Scrisoarea de răspuns trimisă președintelui acesteia este o lecție severă pe care scriitorul găsește de cuviință să o dea tinerilor insolenți:

„Nu știu cum să vă spun cât de rău îmi pare că nu pot veni în mijlocul d-voastră. În urma recentelor incidente dintre d-nii studenți ieșeni și ziarul «Opinia», la care am onoarea de a colabora din când în când, înțelegeți ce greu mi-ar fi să profit de grațioasa d-voastră invitațiune.

Om din popor, fără nume de naștere, fără avere, fără sprijin, mie nu mi-e permis un moment să uit, oricât de puțin ar însemna persoana mea ca publicist, că n-am avut pe lume alt protector decât libertatea tiparului. Și așa dar, credincios acestui singur și bun protector, n-ași putea vreodată trece în tabăra cui crede că trebuie să-l lovească. Cu cât ar fi mai măgulitoare primirea pentru mine acolo, cu atât, firește, felonia mea ar fi mai reprobabilă.

Mă adresez, stimate d-le președinte, unui tânăr de inimă ca dv.; îl întreb: nu-i așa? Îmi place să fiu convins că-mi veți răspunde: da, așa e!”

În schimb, va veni la Iași în calitate de... politician, membru al Partidului Conservator-Democrat, înființat de Take Ionescu, după ruperea în două a Partidului Conservator. Aici a participat și a luat cuvântul la o întrunire. Eugen Heroveanu, în **Orașul amintirilor**, evocă acel moment, când în sala cinematografului Sidoli, în ziua de 2 martie, Caragiale „a figurat printre oratorii partidului (...) Cred că oricum discursul pe care l-a ținut la întrunirea de la Iași a fost primul lui act politic” – notează Heroveanu în cartea sa. Tot el relatează că în seara ce a precedat acțiunea politică, întrebat ce va spune a doua zi – „Caragiale ne-a vorbit cam așa: «Într-o seară de vară, obosit de drum, un tânăr călător se-ntinse pe iarba moale lângă un izvor. În fața lui, înspre Apus se vedea o pădure; peste creasta acesteia cerul păstra încă ceva din focurile amurgului. Curînd, tînărul drumeț căzu într-un somn adînc... Sub acțiunea a nu știu ce vrăji, drumețul nostru dormise o sută de ani...” Dintr-un manuscris al lui Ioan Lupu, care în 1908 era student în capitala Moldovei, manuscris păstrat la Muzeul Literaturii Române din Iași și reproduș în volumul „Caragiale și Iașii Junimii”, aflăm căte ceva despre desfășurarea întrunirii politice prezidate de Take Ionescu, care a apărut în scenă însoțit de fruntași ai partidului și de părintele lui Trahanache și Cațavencu. Iată ce aflăm de la studentul Lupu prezent în sala Sidoli:

„A vorbit șeful: volubil și nu prea interesant în cele ce a spus... Caragiale a vorbit, de asemenea. Nu era un bun tribun, se găsea într-o situație nepotrivită pentru geniul lui. A făcut elogiul lui Take Ionescu. A spus că a avut și că are în vedere personalitatea genială a lui Take Ionescu, arătînd cu mîna spre el, care se afla pe al doilea plan al scenei:

– Conservatorii Democrați trebuie să fie ca acest mare om politic... Cineva din sală l-a întrerupt.

– Rog pe onoratul auditor să nu mă-ntrerupă decît la punct și virgulă! Ilaritate...A vorbit apoi Maiorescu: logician perfect...”

După ce anunțase în ediția sa din 1 martie că la întrunirea de a doua zi va participa I.L.Caragiale „care va ține primul său discurs politic”, ziarul *Opinia* insera o declarație a maestrului dată la plecare: „Mulțumesc ieșenilor pentru căldura cu care m-au primit și care mi-a făcut o impresie cu atît mai mare cu cît cariera mea de publicist nu m-a putut încă face să gust popularitatea. Poate că această primire o datorez și faptului că cel care m-a adus în mijlocul Dv. e D.Take Ionescu. Aveți dreptate să dați atîta încredere și atîta dragoste șefului Dv. (...) Ridicînd paharul D.Take Ionescu, la rîndul său, îl închină în sănătatea maestrului, arătînd în cîteva cuvinte ce mult folos a adus opera acestuia partidului conservator (...) El a făcut în spiritul public numai cu cîteva din comediile sale mai mult decît ar fi putut face partidul întreg în zece ani de campanie politică”.

Și astfel constatăm încă o dată că, de la un punct încolo, literatura și viața reală se întrepătrund, încât e greu să mai facem deosebirea între ele.

Autorii albumului reproduc scrisoarea olografă (din fondul B.C.U. „Mihai Eminescu”) trimisă de la Berlin lui G.Ibrăileanu, la 30 noiembrie 1909, epistolă ce însoțea corectura unei „nuvele” care urma să apară în *Viața Românească*. Între altele, Caragiale îi scrie dojenitor marelui critic: „Sînt dator să vă mulțumesc pentru colecția prețioasei voastre reviste. Este o excelentă publicațiune, pe care îmi place s-o aplaud călduros, deși mi se pare că exagerați oleacă importanța tedinței morale și sociale în artă. De atîta amar de ani vă războiți – două școale – artă pentru artă, artă cu tendință, - rupeți atîtea lănci, pierdeți atîta vreme, risipiți atîta bravură și n-aveți, nici unii, nici alții, un moment să vă gîndiți și la ceva care trebuie egal ambelor școale – la talent...Al dv. prieten, Caragiale”.

În primul număr din 1912 al *Vieții Românești*, Ibrăileanu își încheie celebrul articol „Caragiale” (în care, între altele, spune că I.L.Caragiale este singurul scriitor român ce „face concurență stării civile”) astfel:

„Iubite maestre, primește sentimentele de admirație și de recunoștință ale unui om, care face parte din generația care te-a priceput și te-a iubit mai mult și pe care l-ai făcut de-atîtea ori fericit, din liceu, cînd te cetea pe furiș la spatele colegului Balaban, și pînă azi, cînd opera d-tale, pe lîngă acel rîs al inteligenței, care este supremul bine, îi provoacă și un sentiment de melancolie pentru contemporanii săi – ai noștri – Rică, Nae, Chiriac și ceilalți. Au fost așa de vii pentru mine, că mi-nchipui c-au îmbătrînit și ei”.

Eroii lui Caragiale nu numai că n-au îmbătrînit, dar astăzi ei sunt mai vii, mai tineri și mai prosperi ca oricînd...

NOTĂ: Datele și citatele reproduce în acest articol sunt extrase din albumul-monografie „Caragiale și Iașii Junimii”, apărut la Editura TIMPUL, sub semnătura reputaților cercetători: *Olga Rusu, Dan Jumară, Ion Mitican, Ștefan Oprea, Constantin Ostap și Liviu Papuc*.